

Dne 29. novembra 1881. leta je dr. Bleiweis po mnogoletnem trudapolnem delovanju za narod slovenski izdihnil svojo dušo. Novica o smrti njegovi je vzbudila občno žalost po vsem Slovenskem. Pogreb njega je bil velikansk, da Ljubljana še tacega ni videla. Zbrali so se domoljubi iz vseh slovenskih pokrajin, da skažejo poslednjo čast probujitelju naroda slovenskega.

Petdesetletnica našega književnega preporoda.

Slovensko slovstvo je pred petdesetimi leti bila še malo razvito. Prikazovali so se posamični pisatelji, ali manjkalo jim je skupnega ognjišča. Slovenska knjiga je bila torej jako redka. Razvoj našega slovstva je pa ovirala tudi mnogo tako imenovana abecedna vojska, ki se je bila z nenavadno ojstrostjo in je marsikomu vzela veselje do pisateljevanja.

V takem času začele so izhajati „Novice“, ki so hitro postale neko središče slovenskim pisateljem. Okrog njih zbrali so se pisatelji iz vseh pokrajin. „Novice“ so pripomogle, da so se poprej neznani pisatelji slovenski začeli bolje spoznavati. Urednik ni gledal na stan pisateljev, temveč vsprejel je od vsacega, če mu je le spis ugajal in ravno s tem si je pridobil in vzgojil mnogo mladih slovenskih pisateljev. Zato pa lahko rečemo, da se je z začetkom „Novic“ zvršil nekak preporod v našem slovstvu. Skoro vsi boljši pisatelji Slovenski minolega polstoletja pisali so za naš list, le iz poslednjega desetletja jih je nekaj, kateri niso delali za „Novice“, ko je že slovensko slovstvo in časnikarstvo tako močno razvito, da se more jeden sodelovati povsod.

V minolih petdeset letih se je nagromadilo v našem listu toliko temeljito pisanih znanstvenih pa tudi leposlovnih sestavkov, da moremo reči, da dobro ne pozna slovenskega slovstva, kjer ne pozna „Novic“. Z „Novicami“ se je razvijalo slovensko slovstvo in pa slovenski jezik.

Slovenski jezik je bil pred petdesetimi leti jako okoren in dr. Bleiweis je imel mnogo truda z jezikom pri vrejevanju. Še dopovedati se ne da, koliko truda je bilo, tedaj se o tem ali onem jasno izraziti. „Novice“ so pa polagoma opilile jezik in dale mu stalnih ob'ik.

Pred izhajanjem „Novic“ ni bilo nobenega slovenskega književnega jezika, temveč vsak jo je pisal po svoje, to štajersko, oni koroško, tretji gorenjsko, četrti ribniško narečje in tako dalje. Slovenske knjige zatorej tudi niso bile vsem razumljive. Tudi „Novice“ jemale so sprvega spise v vseh narečjih, ali polagoma se je pa jel v njih razvijati neki skupen slovenski jezik, ki je bil skoro jednako blizu vsem narečjem, in katerega so vsi umevali. Polagoma je jezik dobival stalnejšo in lepšo obliko. Vse to se je godilo polagoma in tako, da kacih skokov nikjer ne opaziš. Koliko zaslug si je s tem pridobil naš list, se ne da dosti izreči. Ustvaril si je tako nekako trdno podlago slovenskem pisateljevanju.

Nadalje je omeniti, da so „Novice“ vvedle sedaj navadni pravopis, ki se odlikuje po svoji priprostosti. Z novim pravopisom smo se približali na jedni strani Hrvatom, na drugi pa Čehom, ki tudi pišejo s tem pravopisom. „Novice“ pa niso na mah vsprejele tega pravopisa. Polagoma so ga vvajale. Vedno več je bilo sestavkov novem pravopisu, tako da je v četrtem letniku bohoričica že popolnoma zginila. S tem da so vvajale nov pravopis, so pa „Novice“ imele prestati mnogo težav. Za nasprotnika so imele mej družim tudi mogočnega Kopitarja, ki jim je pisal na posebno laskavo pismo zaradi tega. Vse to pa ni ostrašilo dr. Bleiweisa, temveč je šel dalje po svoji poti. Srečno je premagal vse težave in stari pravopis je bil kmalu odpravljen in pozabljen.

„Novice“ so s tem, da so razširjevale veselje do branja in utemeljile jednotni slovenski jezik naredile podlago za vsako vspešno bodoče slovstveno podjetje. „Novicam“ se imajo zahvaliti mnogo sedanji listi pa naša književna društva, da tako dobro vspevajo. Da ni bilo „Novic“ ali da niso bile v rokah tako prebrisanega moža, bi naše slovstvo gotovo tako ne bilo napredovalo.

Več težav je bilo z našim jezikom, kakor smo že omenili. Mej drugim se je „Novicam“ bilo boriti tudi proti tako imenovanemu ilirizmu. Naš list je vedno zagovarjal vzajemnost z drugimi Slovani, ali vendar ni odobral popolnega spojenja s Hrvati v jeziku, kakor so to želeli o svojem času pri nas jako mnogi. Mi ne trdimo, da Ilirci niso imeli dobrih namenov, ali vrednik „Novic“ je bil preveč prebrisan mož, da bi ne bil spoznal vseh težav z ilirizmom. Da se je začel vvajati polhrvatski jezik, bi se velik del Slovencev bil popolnoma od-tujil našemu domačemu prizadevanju. Tako slovstvo bi se mu ne bilo zdelo domače in ne bil bi se brigal zanj. Pomisliti je namreč treba, da je tedaj že bil sploh boj za slovenske čitatelje in jih ni šlo s hitrimi novotarijami odganjati od slovenske knjige in jih tako pripravljati za ponemčenje. S popolnoma zanesljivostjo lahko rečemo, da so „Novice“ mnogo Slovencev otele ponemčenju s tem, da niso lahkomišljeno sprejele ilirstva, za katero so se pač navduševali nekateri slovstveniki ali nikakor ni pri-jalo prav duhu našega naroda. Pač pa so „Novice“ s tem, da so zvesto poročale o napredku drugih Slovanov povzdigovala slovansko zavest, vzbujale zlasti mej razumništvom zanimanje za druga slovanska slovstva. Pripravila so s tem marsikakega slovenskega pisatelja, da se je jel zanimati za tuja slovstva in to je vplivalo, da je tudi naše slovensko slovstvo dobilo bolj občnoslovanski značaj. Občno se lahko reče, da nobeden slovanski narod se tako ne zanima za druge slovanske narode, kakor baš slovenski in nemalo zaslugo zato imajo „Novice“. „Novice“ imajo torej silno veliko zaslug za duševni razvoj naroda slovenskega in spodobi se, da se slovenski rodoljubi danes ob petdesetletnici „Novic“, petdesetletnici slovenskega književnega preporoda spominjajo njih neumornega delovanja.